



**XVI MEĐUNARODNI FORUM O ČISTIM ENERGETSKIM TEHNOLOGIJAMA
PERSPEKTIVE PRIVREDNOG RAZVOJA KROZ PODRŠKU SEKTORU ENERGETIKE**

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА РАСТ И РАЗВОЈ ЕНЕРГЕТСКОГ СЕКТОРА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Проф.др Аца Марковић
члан Савета Агенције за енергетику Републике Србије

БЕОГРАД СЕПТЕМБАР 2023.

УВОД

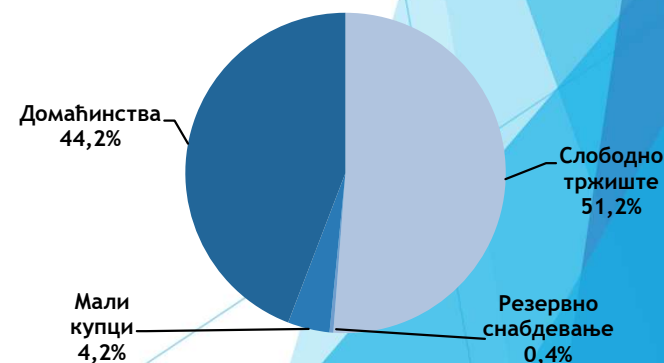
- Брзе технолошке промене у енергетском сектору, како у Европи, тако и у Србији, условљене су тиме што се класична производња електричне енергије надопуњују производњом из обновљивих извора, а пре свега енергијом ветра и сунчевом енергијом.
- Интензивно се граде и развијају интерконективни гасоводи који повезују Европу са изворима снабдевања.
- Ова догађања утичу на развој тржишта електричне енергије и гаса.
- Брзе технолошке промене у енергетском сектору, такође, условљавају измену националног законодавства и нове приступе у економској валоризацији ове примењене технологије.
- У Србији је донет, по први пут, Закон о коришћењу обновљивих извора енергије. Измењени су и Закон о енергетици и Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије.

Мисија Агенције за енергетику Републике Србије

- Кључне карактеристике регулаторних тела су функционална, политичка и финансијска независност.
- Мисија Агенције за енергетику Републике Србије свакако јесте заштита краткорочних и дугорочних интереса потрошача енергије у Србији.
- Краткорочно, потрошачима је потребно обезбедити сигурно снабдевање енергијом као и то да цена енергије буде у складу са стварним трошковима пословања енергетског субјекта.
- На дужи рок интереси потрошача остварују се кроз обезбеђивање услова за благовремено инвестирање у нову инфраструктуру у циљу обезбеђивања будућих потреба за енергијом.
- У остваривању ове мисије Агенција се, као независно регулаторно тело, ослања на професионализам својих запослених и независност у раду као једну од кључних карактеристика ове институције.

Развој тржишта електричне енергије у Р.Србији

- Развој тржишта електричне енергије у глобалним размерама је процес који је такође започет пре више од три деценије и који још није окончан.
- Законом је омогућено да сви крајњи купци у Србији могу да купују електричну енергију на слободном тржишту и да само домаћинства и мали купци могу користити право на гарантовано снабдевање, односно, снабдевање по регулисаним ценама. По регулисаним ценама снабдева се 48,4% потрошње крајњих купаца.
- На слободном тржишту купују они купци који немају право на гарантовано снабдевање. Њима је у 2022. години продато 51,2% електричне енергије.
- Од ове енергије 0,4% електричне енергије је потрошено на резервном снабдевању од стране купаца који нису успели да изаберу снабдевача и који су користили законско право на резервно снабдевање.



Регулација цена

- Агенција за енергетику Републике Србије регулише цене коришћења преносне мреже електричне енергије и транспорта природног гаса, коришћења дистрибутивних мрежа електричне енергије и природног гаса, као и цене за јавно снабдевање природним гасом.
- Регулисаним ценама обезбеђује се:
 - покривање оправданих трошкова пословања и одговарајућег приноса на ефикасно уложена средства у обављање регулисане делатности;
 - безбедност рада система;
 - подстицање економске и енергетске ефикасности;
 - једнаки положај исте категорије и групе купаца и корисника система;
 - спречавање међусобног субвенционисања између појединих делатности које обављају енергетски субјекти.
- Привремено су регулисане и цене електричне енергије за гарантовано снабдевање домаћинстава и малих купаца, као и цене системских услуга.

Политика подстицаја развоја енергетских мрежа

- Околност да постоји разлика између места где се енергија може наћи и места где је потребно коришћење енергије, условила је потребу за развојем енергетских мрежа.
- Развој енергетских мрежа омогућио је снабдевање енергијом становништва у удаљеним подручјима, што је веома важно, јер се без енергије тешко може замислити квалитетан живот.
- Са развојем тржишта енергије настала је потреба за повезивањем националних енергетских мрежа у интерконективне водове и цевоводе.

Искуства Србије у планирању развоја преносне мреже за електричну енергију

- Оператор преносног система електричне енергије је, у складу са Законом о енергетици, дужан да сваке друге године донесе план развоја преносног система електричне енергије за период од најмање десет година, усаглашен са планом развоја дистрибутивних система.
- Да сваке године донесе план инвестиција у преносни систем за период до три године, усклађен са планом инвестиција дистрибутивних система.
- Ови планови се достављају Агенција за енергетику Републике Србије на давање сагласности.
- Развојем преносног система, са националног аспекта, обезбеђује се стабилности рада система и сигурности снабдевања.
- Такође, развојем преносног система се утиче на повећање преносних капацитета како унутар Републике Србије тако и оних који пролазе преко Републике Србије и који имају регионални и паневропски значај.
- На овај начин се утиче на развој тржишта електричне енергије на националном и регионалном нивоу.

Активности Агенције за енергетику РС везане за давање сагласности на план развоја и план инвестиција

- У поступку давања сагласности на планове развоја и инвестиција Агенција проверава и анализира:
 - усклађеност плана развоја/инвестиција дистрибутивног система са планом развоја/инвестиција преносног система;
 - усклађеност плана развоја/инвестиција дистрибутивног система са планом имплементације економски оправданих облика напредних мерних система;
 - усклађеност плана развоја/инвестиција у дистрибутивни систем са планом преузимања мерних уређаја;
 - усклађеност плана развоја/инвестиција дистрибутивног система са захтевима за прикључење на дистрибутивни система објекта произвођача и купаца;
 - енергетске и техничке подлоге на основу којих су израђени планови;
 - финансијске податке приказане у плану инвестиција и др.
- Оператори система су дужни да по захтеву Агенције достави подлоге на основу којих су израђени планови (студије, пројекте, уговоре.....).

Улога АЕРС-а у планирању развоја транспортног система природног гаса

- За обезбеђивање дугорочне сигурности снабдевања природним гасом, од велике је важности адекватно планирање развоја транспортног система.
- Транспортгас Србија д.о.о. и Yugorosgaz-транспорт д.о.о. су као оператори транспортног система дужни да сачине и доставе Агенцији на сагласност десетогодишње планове развоја транспортног система.
- Значајнији раст потрошње ће бити подстакнут изградњом капацитета за производњу електричне енергије на природни гас, пре свега когенеративних постројења.
- Сигурност снабдевања природним гасом је значајно повећана активирањем рада подземног складишта Банатски Двор.

Турски ток

- Техничке карактеристике гасовода кроз Србију од Бугарске до Мађарске:
 - Гасовод ГАСТРАНС прелази преко територије Републике Србије повезујући транспортне системе за природни гас Бугарске и Мађарске, а повезује се и са транспортним системом ЈП Србијагас. Дужина гасовода је 402 километара. Пречник гасовода је 1200 mm.
 - Капацитет гасовода ГАСТРАНС је 13,88 милијарди m³/годишње.
 - Технички капацитет излазних тачака је 3,8 милијарди m³/г за излазе до система у Србији и 10,08 милијарди m³/г на излазу према систему у Мађарској.

Садржај акта АЕРС о о изузећу ГАСТРАНС

- Агенција за енергетику Републике Србије, поступајући по захтеву ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад, донела је Решење о изузећу новог интерконектора за природни гас 5. марта 2019. године.
- Овим решењем одобрено је Гастранс д.о.о право да буде изузет од обавезе власничког раздвајања, обавезе одобравања приступа треће стране и обавезе примене регулисаних цена у трајању не дужем од 20 година, рачунајући од почетка оперативног рада новог интерконектора.
- Актом о изузећу је одобрен и посебан режим пословања друштва ГАСТРАНС д.о.о. у ограниченом трајању, не дужем од 20 година од дана почетка оперативног рада гасовода.

Утицај гасовода на развој тржишта и сигурност снабдевања потрошача у Републици Србији

- Гасовод ГАСТРАНС повећава конкуретност тржишта у Републици Србији, јер:
 - отвара нову трасу за транспорт природног гаса у супротном смеру (југ-север) у односу на постојеће трасе за транспорт (север-југ) у Републици Србији и у региону југоисточне Европе;
 - омогућава увоз природног гаса у Републику Србију и Мађарску из извора који до сада нису били расположиви као што је природни гас из Румуније, природни гас из Азербејџана, природни гас из LNG терминала у Грчкој и Турској, а потенцијално и из других извора;
 - повећава ликвидност јединог релативно ликвидног гасног чворишта региону - Баумгартен у Аустрији, и
 - омогућава увоз природног гаса из централне Европе у Бугарску кроз повратни ток гасовода ГАСТРАНС.
- Сви наведени фактори заједно омогућавају формирање конкурентних цена природног гаса у Републици Србији и региону и повећање потрошње природног гаса који замењује друге врста горива.

Сигурност снабдевања природним гасом

- Критеријум за сигурност снабдевања за транспортне гасоводе је инфраструктурни стандард, дефинисан прописима Европске уније
- Инфраструктурни стандард је задовољен када је задовољен услов да је $N-1$ (%) $\geq 100\%$.
- Изградња гасовода ГАСТРАНС ће знатно побољшати сигурности снабдевања природним гасом у Србији, јер ће се повећати вредност испуњености инфраструктурног стандарда са 38,8% на 114,0%, односно биће испуњен инфраструктурни стандард за сигурност снабдевања.
- Овај гасовод отвара нову руту снабдевања из постојећег извора снабдевања, али омогућава транспорт природног гаса из новог извора снабдевања.
- Иако један од примарних извора природног гаса јесте природни гас из Руске Федерације, пласман гаса из бројних алтернативних извора је, потенцијално могућ, а под условом реализације неких од пројеката који се тренутно разматрају.
- Капацитет гасовод ГАСТРАНС од 13,88 милијарди m^3 природног гаса годишње повећава сигурност снабдевања јер су довољног капацитета у односу на тржиште природног гаса у Србији и југоисточној Европи.

Производни капацитети и остварена производња на преносном систему у 2022. години

Електране прикључене на преносни систем

Врста	Инсталисана снага (MW)	Предато у мрежу (MWh)
Хидроелектране	2 941	8 893 157
Проточне хидроелектране	1 980	7 732 353
Акумулационе хидроелектране	347	534 916
Реверзибилне хидроелектране	614	625 888
Термоелектране	4 429	21 413 202
Термоелектране-топлане	526	1 058 351
Електране на ветар	373	876 007
Електране на сунчану енергију	0	0
Укупно	8 269	32 240 717

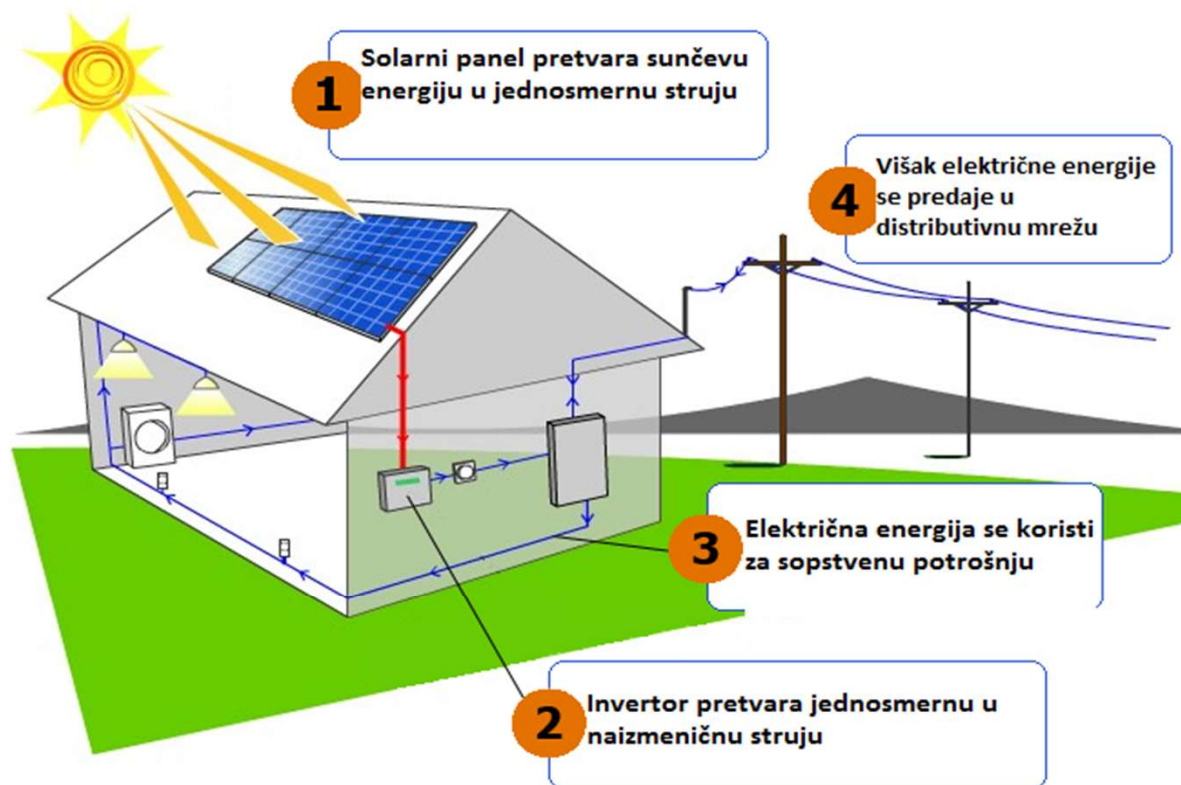
Производни капацитети и остварена производња на дистрибутивном систему у 2022. години

Електране прикључене на дистрибутивни систем

Врста	Инсталисана снага (MW)	Предато у мрежу (MWh)
Мале хидроелектране	128	326 773
Електране на биомасу	2	20 633
Електране на биогаз	43	229 432
Електране на ветар	25	61 276
Електране на сунчану енергију	13	14 630
Електране на сунчану енергију на тлу	7	8 658
Електране на сунчану енергију на објектима	7	5 972
Ел. са комбин. произ. на фосилна горива	39	210 323
Остале	3	8 792
Укупно	254	871 858

Нова улога Агенције за енергетику РС у коришћењу обновљивих извора енергије

- У вези са неопходношћу јачања улоге Агенције за енергетику РС, Законом о коришћењу обновљивих извора енергије проширене су надлежности овог регулаторног тела.
- Агенција има обавезу да једном у пет година доноси процену ефекта система подстицаја за обновљиве изворе на тржиште електричне енергије, крајње купце, као и на инвестиције у сектору електроенергетике, уколико су познате, узимајући у обзир и утицај могућих измена система подстицаја.



ЗАКЉУЧАК

- Основни изазови са којима се суочавају регулаторна тела у енергетском сектору, како на нивоу Европске уније, тако и на националном нивоу, јесте заштита права потрошача, те с тим у вези, сузбијање монопола и омогућавање равноправне тржишне утакмице.
- Стога, константно треба улагати напоре у циљу побољшања постојећих регулаторних оквира, као и јачању положаја регулаторних тела, у смислу њихове независности и аутономности у раду.
- Прописи Европске уније који регулишу обављање енергетских делатности и коришћење енергије на начин да се значајно смањи загађење, повећа коришћење обновљивих извора енергије и оствари што виши степен енергетске ефикасности постали су обавезан део правног оквира Републике Србије кроз одредбе Уговора о оснивању Енергетске заједнице
- Такође, у Србији је донет, по први пут, Закон о коришћењу обновљивих извора енергије којим су, у складу Директивом ЕУ 2018/2001 о промоцији и коришћењу енергије из обновљивих извора, створени услови за бржи развој обновљивих извора енергије у Републици Србији.
- Стога, да би наведено функционисало, неопходан је ефикасан ниво регулаторног надзора који се остварује делатношћу независних регулаторних тела.



АГЕНЦИЈА за ЕНЕРГЕТИКУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ